
ENCOMI DE RICARD TORRENTS

Ramon Pinyol i Torrents

Professor de la Facultat de Ciències Humanes,
Traducció i Documentació (UVic)

Excma. i Mgfc. Rectora, Il·lm. Alcalde de Vic i President de la Fundació Universitària Balmes, Excm. i Mgfc. Prof. Ricard Torrents i família, digníssimes autoritats, col·legues, amics i amigues, senyores i senyors,

INTROIT

He de confessar, d'entrada, que fer l'encomi de Ricard Torrents en aquest acte solemne d'homenatge és un privilegi i un goig. L'encàrrec, però, m'infon molt de respecte. I més, quan em toca llegir-lo en aquesta Aula Magna de la seva, de la nostra Universitat, davant seu i dels seus familiars, dels amics, dels col·legues, de les autoritats. La seva personalitat polièdrica i poc convencional i la llarga i fecunda trajectòria intel·lectual i professional, convindreu amb mi que no són fàcils de traçar, i menys quan és forçós de fer-ho sintèticament. M'excuso, doncs, a l'avanzada si no aconsegueixo d'exposar prou adequadament la semblança de Ricard Torrents.

Perquè forma part del gènere de l'elogi, no puc estalviar ni a l'homenatge ni a l'auditori algunes dades, sovint conegudes, sobre el camí que ha recorregut, una part de les quals, sortosament, ell mateix ha deixat consignades en diverses llocs. Com és natural, hauré de deixar moltes coses per dir, ja sigui perquè desequilibrarien el conjunt, ja sigui perquè no les sé. Cal que deixi constància, també, que la meva relació amb Ricard Torrents –amb qui, malgrat la coincidència en els cognoms, i aprofito per aclarir-ho, no tinc cap lligam de parentiu– és de només una vintena d'anys, que són molts, però que també són pocs. De fet, la primera vegada que el vaig veure va ser el 1975: ell anava amb Segimon Serralonga i ens vam trobar en la fosca escala que conduïa al pis on vivia el Dr. Joaquim Molas, al carrer del Consell de Cent de Barcelona. Ens vam

limitar a un «Bona tarda!», mentre jo els deixava pas perquè acabessin de baixar cap al carrer. En ser a casa del Dr. Molas, aquest em va preguntar si m'havia trobat amb dues persones mentre pujava i aleshores, mig enigmàticament i amb la punta d'ironia habitual en ell, em va dir que eren «dos savis grossos de Vic». No em faria càrrec, tanmateix, de com era de cert el qualificatiu del meu mestre fins bastants anys més tard. Mentre s'estava preparant el Primer Col·loqui sobre Verdaguer (per allà el 1985), l'amic Pere Farrés –que ho era, com Eusebi Coromina, dels anys en què estudiàvem a Bellaterra– me'n va parlar sovint, tot animant-me a participar-hi. I parlar de Verdaguer per a Farrés era parlar de Torrents (i de Serrallonga). En aquell moment jo encara buscava tema de tesi doctoral i Verdaguer era una de les opcions que barallàvem amb el Dr. Molas. Al final, per veure si donava, vaig decidir-me a presentar una comunicació al col·loqui. Prèviament, per fer la coneixença de Ricard Torrents, el 13 de febrer de 1986, acompanyat d'en Llorenç Soldevila (a qui dec la precisió de la data), vaig pujar a Vic i vam dinar plegats, també amb en Pere Farrés, al restaurant «El Jardinet». En aquell moment vaig poder copsar la capacitat de seducció que tenia l'aleshores director general dels Estudis Universitaris de Vic, que es feia més intensa quan participava en una sobretaula o en una tertúlia (i més encara si hi havia Segimon Serrallonga). A partir d'aquell col·loqui vaig quedar enganxat als verdagueristes vigatans i ja no me n'he pogut desfer. Primer, Torrents em va integrar en la redacció de l'*Anuari Verdaguer*, després en la constitució de la Societat Verdaguer i, finalment, el 1993, em va treure de l'Autònoma i em va portar als Estudis Universitaris de Vic quan es va obrir la Facultat de Traducció. De llavors ençà, hem col·laborat en la gestió universitària, en la recerca, en activitats editorials i en un conjunt de coses tal que ha provocat que la nostra relació, sempre cordial i respectuosa, s'hagi fet cada vegada més estreta. I això m'ha permès d'apreciar les seves moltes qualitats, entre les quals n'hi ha quatre que em sembla que han resultat essencials per a dur a bon port el projecte universitari i editorial de Vic: la capacitat de lideratge, la intel·ligència fina i selectiva, la voluntat granítica i la rigorosa consciència cívica i moral. M'aturo aquí, per ara, no fos que algú pensés que m'he tirat al ditirambe, un gènere que ni m'agrada ni sé conrear com cal.

Dels molts caires que constitueixen la personalitat de Ricard Torrents, n'he triat alguns que m'ha semblat que poden ajudar a copsar millor la significació del seu treball i de la trajectòria que ha seguit. Això no obstant, manifesto *ab initio* que estic convençut que per valorar el conjunt de l'obra de Ricard Torrents encara no tenim la distància adequada.

LA FORMACIÓ: VIC-ROMA-TUBINGA-BARCELONA

Comencem, doncs, per recordar algunes fites de la seva formació, perquè tota creació s'explica a partir de la seva gènesi i ara serà adient de donar-ne alguns elements.

Cap a deu anys, com era habitual a l'època, va entrar al Seminari Menor de la Gleba, on va cursar-hi el batxillerat. En aquest santuari, la memòria del poeta de Folgueroles, que hi va tenir residència forçada durant tres anys, era mantinguda amb intensitat. Torrents, en recordar-ho, ho expressa en aquests termes: «La presència de Verdaguier em perseguia i amb ell em perseguien els seus misteris.» (*A la claror de Verdaguier*. Vic: Eumo, 2005, p. 245).

De la Gleba va passar a Vic, al Seminari Major, per seguir els estudis d'humanitats i fer després els de filosofia i teologia. Deixem altra volta que sigui Torrents mateix qui judiqui la importància d'aquells anys: «Però l'estímul determinant de la meua formació intel·lectual al Seminari no el vaig trobar a les aules sinó entre els poetes de l'antologia *Estudiants de Vic 1951*, de qui vaig rebre influències individualitzades més que de grup, d'intensitat i durada diferents. [...] Les lectures i les idees que em varen fer compartir, a més de les connexions personals amb escriptors com Carles Riba i Joan Triadú, varen constituir per a mi un segon aprenentatge, paral·lel a l'oficial del Seminari, que ja era doble, perquè cursava els estudis de magisteri simultàniament amb els eclesiàstics. El "grup del Seminari de Vic", o el seu nucli dur, va ser l'escola de la meua formació secreta, el cercle d'iniciació a una vida superior, reservada als privilegiats que descobríem una altra poesia, un altre art i una altra religió, més enllà de la vulgaritat que ens envoltava.» (*A la claror de Verdaguier*, ps. 246-247).

La citació és llarga, i me n'excuso, però em sembla especialment reveladora. No puc ara entretenir-me en la significació històrica de l'anomenat «grup de Vic», molt més gran del que podria semblar a simple vista i que caldria estudiar de manera adequada. Ricard Torrents ja hi ha dedicat força textos, així com els professors Ramon Farrés, de la UAB, Pere Farrés, de la UB, o Francesc Codina, de la UVic. I, tanmateix, continua essent força desconegut fora d'Osona tret de reduïts cercles culturals i acadèmics. I, en canvi, per l'interès literari i per la influència civicocultural que ha exercit, el projecte universitari de Vic inclòs, té una importància remarcable.

La tradició eclesiàstica volia que es complementés la formació intel·lectual amb una estada en una universitat de l'Església. El bisbe Masnou tendia a enviar els vigatans cap a Roma. Allà va anar a raure Torrents a començaments dels 60, que s'hi va trobar amb altres companys del grup, Josep Junyent, Ramon Cotrina i Antoni Pous. Va cursar estudis a la Universitat Gregoriana i a l'Institut Bíblic, des d'hermenèutica a literatura hebrea i hel·lenística. Va entrar en contacte amb la literatura italiana romàntica (Leopardi) i contemporània (Pavese, Moravia, Ungaretti) i amb pensadors com ara De Sanctis i Gramsci. Li va tocar de viure, *in situ*, aquells primers anys febreros del Concili Vaticà II. Roma era aleshores el centre de debats i enfrontaments –d'abast mundial– entre catòlics conservadors i renovadors, entre cristianisme i comunisme, entre religió i laïcisme. Va ser un moment especialment intens per a Torrents, que acabava d'enfilar els vint anys. Va ser l'etapa en què va despertar a la consciència política. I, de manera especial, a la consciència de la realitat catalana contraposada a l'espanyola, com ha explicat molt gràficament: «Va ser a Roma, doncs, on em vaig fer càrrec de la realitat espanyola, de la qual era presonera la catalana. Diguem que, fora d'Espanya se'm va fer més fàcil d'adonar-me que la identitat nacional espanyola prevalia sobre la ideològica i que el franquisme no era sinó una forma antiga d'espanyolisme, renovada en el segle XX». («L'Estatut que voldria. Una resposta narrativa», dins *L'Estatut que voldria. 18 respostes des de la societat civil*. Barcelona: Associació per a les Noves Bases de Manresa / Editorial Mediterrània, 2005, p. 127).

Després de l'experiència romana, Torrents va continuar la seva formació a Alemanya. L'any 1964, ell i Antoni Pous van decidir de fer estu-

dis de filosofia, lingüística i crítica literària a la Universitat de Tubinga, a Baden-Württemberg. Que aquesta estada va ser decisiva en la trajectòria de Torrents, és un fet sobradament conegut i ell mateix n'ha parlat en moltes ocasions. Potser aquesta frase, bastant recent, ho resumeix a la perfecció: «La consciència del món, per dir-ho així, la vaig adquirir a Alemanya a la dècada dels seixanta.» («L'Estatut que voldria», p. 128). Ens centrarem, però, en els vessants acadèmic i intel·lectual.

Tubinga, ciutat petita amb una gran tradició cultural, té una universitat fundada el 1477 i una potent indústria editorial i d'arts gràfiques. Allà, un dels bressols del Romanticisme i de l'idealisme alemanys, es continuava mantenint l'ambient de llibertat crítica que sembla que hauria de ser inseparable de qualsevol institució universitària. Perquè aleshores a Tubinga, en una Alemanya dividida en dues i en plena Guerra Freda, com ha posat en relleu moltes vegades Ricard Torrents, l'esquerranisme imperant en el món acadèmic discutia Hölderlin, considerat reaccionari, a la vegada que es posaven en qüestió Hegel i fins i tot el seu deixeble Marx o es valorava, en petits cercles, un filòsof com Heidegger, que havia estat proper als nazis. El contrast amb la Catalunya franquista, com és de suposar, era abismal: «Mentrestant, a les universitats catalanes –diu Torrents–, on ni tan sols existia la possibilitat de menysprear Verdguer, s'obrien pas les teories marxistoides sobre el catalanisme com a producte burgès». (*Ibidem*).

Ricard Torrents va entrar llavors en contacte amb noms destacats del pensament i de la literatura germàniques modernes, com ara Franz Kafka, Thomas Mann, Bertolt Brecht, Paul Celan, Herman Hesse, Walter Benjamin, Herbert Marcuse, Theodor Adorno, Rudolf Bultmann, Hans Küng o Ernst Bloch. Aquests dos darrers, a més, professors a Tubinga. De l'impacte, per dir-ho amb un terme que es va divulgar força en aquells anys, que van tenir en Ricard Torrents en dóna fe el fet que en va acabar traduint personalment alguns al català i d'altres els va fer traduir i publicar des de les editorials on estava implicat.

Del pas per Tubinga resulta obligat fer referència a alguns dels professors que hi va trobar. D'una banda, el gran romanista Eugenio Coseriu, el catedràtic protector d'Antoni Pous, que va fer entrar el català en aquella universitat. De l'altra, el filòsof Ernst Bloch, exiliat durant el nazisme i tornat a exiliar després de l'Alemanya estalinista, que des del 1961 pro-

fessava a Tubinga i que, segons Francesc Codina, ha estat una influència decisiva en el que anomena «l'optimisme militant de Ricard Torrents» (article amb aquest títol a *Miramarges*, núm. 30). No puc deixar d'esmentar, també, el filòleg castellà, especialista en l'euskera, Antonio Tovar, falangista decebut –havia estat catedràtic i rector de la universitat de Salamanca–, aleshores expulsat pel franquisme del món acadèmic espanyol, refugiat a Tubinga i protegit de Coseriu. Tovar, a qui Torrents sempre recorda amb simpatia, havia estat l'interpret espanyol en l'entrevista Franco-Hitler, de 1940, a Hendaia, i un dels artífexs de la repressió del català en el primer franquisme i, el que són les coses, el que va concebre l'autoritització d'editar les obres completes de Verdaguier el 1943, les primeres després de la guerra, amb ortografia arcaica, prefabriana, amb tot el que això implicava d'humiliació per a la tasca normativitzadora i normalitzadora del català. Suposo que llavors Ricard Torrents ignorava aquest fet.

En tornar a Catalunya es va integrar, successivament, a la docència al Seminari de Vic, al Col·legi de Sant Miquel i a l'Escola Universitària de Mestres. Aleshores ja va compaginar les tasques docents amb les editorials, les de traducció i les diguem-ne cíviques. Fou a la segona meitat dels 70 quan es va matricular a la Universitat de Barcelona –on en els anys cinquanta hauria volgut estudiar–, per la doble necessitat de tenir un títol espanyol de llicenciat –«era humiliant que els estudis universitaris de prestigi com la Gregoriana de Roma i l'alemanya de Tubinga no em fossin reconeguts per la Universitat espanyola de Barcelona» (*A la claror de Verdaguier*, p. 256)– i d'estudiar llengua i literatura catalanes. Segons ell, fins que no va passar per la Universitat de Barcelona «universitàriament parlant era un apàtrida». I, a desgrat de les limitacions que tenia la institució, Ricard Torrents finalment es va sentir a casa: «A la fi connectava amb la meua tradició intel·lectual, encara que fos topant amb una paret que li barrava el pas, però que jo sentia bategar a l'altra banda». (*A la claror de Verdaguier*, p. 257).

EL VERDAGUERISME

Ricard Torrents, en el capítol final del seu llibre *A la claror de Verdaguier. Nous estudis i aproximacions*, titulat «Els camins que m'han dut a Verda-

guer», dóna resposta, com només ell podia fer, a quatre de les sis preguntes clàssiques de qualsevol informació: *on, quan, com i per què* de la seva dedicació verdaguerista. Una dedicació que ha seguit un curs més complex que no sembla i, que no cal dir-ho, va molt més enllà que la coincidència biogràfica d'haver nascut al mateix lloc i fins de la possibilitat que els de «cal Torrents del pa» del segle XX –la seva família– i els Verdaguer-Santaló del segle XIX tinguessin arrels comunes en el mas de Torrents, de Tavèrnoles. De fet, si bé és cert que té les arrels a Folgueroles, a la Gleva i a Vic, l'interès per Verdaguer de Ricard Torrents, que va oscil·lant en els anys de formació, adquireix una dimensió nova sobretot a partir de l'estada a Tubinga i en el marc dels projectes que a partir d'aleshores va anar dissenyant amb alguns membres del grup de Vic (en especial Pous, Serrallonga i Cotrina) i al davant dels quals acabaria situant-se.

Avui disposem de dos treballs recents i magnífics sobre el Torrents verdaguerista, que m'estalvien de ser gaire prolix en aquest caire del seu treball. Són dos articles de dos acadèmics de la màxima solvència. L'un, titulat «Ricard Torrents, un estudiós excepcional de Verdaguer», és del catedràtic alemany Johannes Höslle, catalanista eminent, molt vinculat, via Antoni Pous i Ricard Torrents, al grup de Vic. L'altre és de Pere Farrés, de la Universitat de Barcelona, verdaguerista consagrat ell mateix i implicat des de primera hora en els projectes que han portat a la recuperació i la revalorització crítica del poeta de Folgueroles. Farrés ha resumit la importància de Torrents en aquest procés d'una manera ben contundent: «Ras i curt: a) Torrents és avui, més que probablement, qui millor coneix Verdaguer; i b) l'estat dels estudis sobre Verdaguer no seria el que és sense Ricard Torrents.» («Sobre el verdaguerisme de Ricard Torrents», *Miramarges*, núm. 30). Es podrà dir d'una altra manera, però no més clar.

En els anys vuitanta, el nostre homenatjat va reprendre el contacte amb el catedràtic Joaquim Molas, a qui ja coneixia des dels cinquanta perquè formava part de l'entorn de Carles Ribà. La col·laboració entre ambdós va suposar una empena, diria que definitiva, per al verdaguerisme. De fet, Torrents i Molas són avui les referències ineludibles dels estudis verdaguerians. Voldria referir-me, encara, ni que sigui de passada, a la incardinació que tenen els estudis verdaguerians en el projecte universitari de Vic. No sols per subratllar-ne la importància, sinó també per fer palès com en les creacions impulsades per Ricard Torrents sem-

pre s'hi troben implicades la universitat i la catalanitat. La Societat Verdaguier, constituïda i emparada per la Fundació Universitària Balmes, amb seu a la UVic, és una xarxa interuniversitària utilíssima i activíssima, de la qual formen part professors de totes les universitats dels Països Catalans, que promou encontres científics, edició de llibres i revistes i nombroses activitats culturals en relació no sols a Verdaguier sinó al conjunt de la literatura catalana vuitcentista. Entre les línies de recerca de la UVic, n'hi ha una dedicada als estudis verdaguierians. I la Societat Verdaguier, la Càtedra Verdaguier i Eumo Editorial publiquen l'*Anuari Verdaguier* (la revista de referència de tot l'àmbit de la filologia catalana del segle XIX), la col·lecció «El Segle Romàntic» i les obres completes, en edició crítica, de Verdaguier. Una realitat prou consolidada i reconeguda arreu com perquè no calgui estendre-s'hi més. Ricard Torrents ha estat motor de totes aquestes iniciatives i activitats i avui encara hi és ben present i actiu. El seu mestratge, en aquesta línia, és d'aquells que no es formalitzen a l'aula, sinó en el tracte, en el debat, en els escrits, en les realitzacions i que resten ben impresos en les persones.

LES ACTIVITATS EDITORIALS

L'interès de Ricard Torrents pels temes i les operacions editorials ve de lluny. Molt abans de la creació d'Eumo, ja estava implicat en projectes relacionats amb el món del llibre i de les publicacions periòdiques. Només a tall de recordatori, en aquest sentit, pensem que, amb Antoni Pous i Jordi Sarsanedas, el 1965 ja participa en un projecte de col·lecció d'assaig, proposat primer a Aymà-Proa, després a Raixa i finalment acoïllida per Anagrama, amb el títol de «Textos», on van sortir uns pocs volums, entre els quals la seva traducció d'*El capitalisme monopolista*, de P. A. Baran i P. M. Sweezy. (cf. R. Farrés, 152-154 i 158). Més endavant, en els 70, va crear la col·lecció Paraula Menor a l'editorial Lumen, on sortiren els primers volums poètics de Segimon Serrallonga i Lluís Solà, les *Versions de Paul Celan* d'Antoni Pous, el primer llibre de proses de Miquel Martí Pol i la traducció de la *Carta al pare*, feta pel mateix Torrents. També a Lumen dirigí la col·lecció de títol ribià Sis Joans, que es tancà en els vuitanta, que publicà, entre altres títols, una traducció seva de Hesse.

En paral·lel als llibres, Ricard Torrents està relacionat amb diverses revistes. Així, el trobem en el projecte de *Reduccions*, començat ja el 1968, però que no va tenir el permís fins al 1974 i que no va sortir al carrer fins al 1977. O, en els 70 figura també en la reorganització de l'emblemàtica *Ori-flama*. Deixo de banda altres activitats en aquest àmbit per passar a la que ha estat la cabdal: Eumo Editorial.

Eumo (els Eumos) són la joia de la corona del projecte civico-cultural-universitari de Ricard Torrents. Ja em passareu el «trialectiu», però en les actuacions del nostre homenatjat tot sol anar lligat i no entendriem una faceta sense les altres. En el llibre col·lectiu *Mirades al segle XXI*, confeït en ocasió dels 25 anys de la fundació d'Eumo Editorial, el professor Torrents hi va publicar un assaig el títol del qual és tota una declaració de principis: «Sobre la indivisibilitat de la cultura: idees, llibres, universitat». Si hi afegíssim el terme «país» o «Catalunya», tindriem, de fet, resumida la seva trajectòria personal en el darrer quart de segle.

Ricard Torrents sent amb tanta intensitat tot allò que afecta l'Editorial que es podria dir, aprofitant la sentència de Terenci, que res d'Eumo no li és aliè. Per això, qualsevol que el conegui, entén que li hagi donat moltes satisfaccions (i també algun disgust notori), perquè, objectivament, ha estat una creació singular, d'un notable nivell intel·lectual i d'una positiva eficàcia cultural, pedagògica i patriòtica. Ara m'hi tornaré a referir.

Fa la impressió que, sovint, no s'ha valorat prou la importància d'Eumo per a la Universitat i per a la ciutat de Vic. D'entrada, cal dir que, si exceptuem les Publicacions de l'Abadia de Montserrat, amb 500 anys d'editar llibres (però que des de fa tres dècades tenen la seu, convé recordar-ho, a la ciutat comtal), cap altra editorial, al llarg de la història de Catalunya, no ha publicat tants llibres des de fora de Barcelona. Avui ja hem arribat a pràcticament mil tres-cents títols. El que això representa, de capital intel·lectual i de prestigi, es fa molt evident quan ets a l'exterior, quan tothom et reconeix, en el món universitari i en el món educatiu en general, com a part d'una institució que compta justament amb una peça tan valuosa com Eumo. En aquest sentit, es fa difícil de no pensar fins a quin punt la trajectòria d'Eumo devia pesar a l'hora d'aconseguir el consens per al reconeixement legal de la Universitat de Vic. Tot això, de la qual cosa sembla que a vegades no som prou conscients, cal

dir-ho ben alt, i assumir-ho amb satisfacció, perquè és un dels valors més sòlids de què disposem. Segimon Serrallonga deia que els fundadors d'Eumo el que tenien més clar en els orígens eren dos principis: qualitat i catalanitat. I, certament, que s'han mantingut, dreçats durant tant temps per Ricard Torrents, per a qui universitat i producció de llibres són un tot indestriable i indissoluble.

EL PROJECTE UNIVERSITARI DE VIC

No és ara el moment de fer la història de la Universitat de Vic, i no només perquè la nostra institució és molt jove encara. Potser no és ben bé la universitat que ens havíem imaginat, però és la que entre tots ens hem donat i la que les circumstàncies, allò que en diuen les conjuntures, han permès.

Per al professor Torrents (i entengui's que sempre personifico en ell també els seus equips i el conjunt de la comunitat universitària implicats en cada moment), de primer antuvi l'ambició fou la de crear, des de Vic, una institució acadèmica per a Catalunya, no només per a Vic i Osona. Una universitat, per definició, ha de tenir un abast ample, universal, tot sigui dit sense sentit pretensions. En els continguts i els procediments, com és obvi. Però també s'hi ha d'aspirar en l'àmbit territorial. Una de les dificultats principals que ha tingut, té i, em temo, tindrà el nostre projecte és que des de la metròpoli hi ha qui el veu com a innecessari. Les universitats, aquí, segons que sembla, han de ser a peu de metro. (A l'estranger, no, però ja se sap que allà són extravagants.) O, com a molt, en «capital de província», perquè, desenganyem-nos, en diem «demarcacions» però pensem encara en termes de «províncies». És clar que les dificultats no cal anar-les a trobar lluny. Sempre hi ha qui pensa que si una cosa és a prop de casa no pot ser bona. Quantes energies no ha hagut d'emprar Ricard Torrents per ser, ni que fos una mica, profeta a la seva terra! En algunes ocasions ha al·ludit a aquestes dificultats en termes ben severos, com en moltes més s'ha referit a les complicitats trobades i, sobretot, a la implicació municipal, absolutament decisiva per consolidar la Universitat.

Que Ricard Torrents ha reflexionat de manera intensa i extensa sobre l'educació universitària, sobre l'espai universitari català i sobre el

projecte universitari de Vic és cosa sabuda. Múltiples al·locucions –en part no recollides en volum– i articles periodístics i dos llibres sobre el tema, *Les raons de la Universitat* (1993) i *Noves raons de la Universitat* (2002), l’han convertit, diria, en la personalitat més destacada de l’assaig universitari a Catalunya del darrer quart de segle. Malauradament, el país no ha donat gaire joc en aquests anys en el terreny de la reflexió i el debat universitaris. I, en aquest sentit, la figura de Torrents encara sobresurt més. La preocupació pel tema universitari està tan incardinada en els seus interessos que hi dedica la sessió d’avui, la seva darrera lliçó pública, per bé que tots entenem i desitgem que això de «darrera» tan sols sigui una pura fórmula retòrica.

FINAL

M’he hagut de deixar al tinter tota un colla d’aspectes que m’hauria agradat de tractar. Voldria, tanmateix, en acabar, recordar-ne els principals, els que he tocat amb una mica d’atenció i els que només he al·ludit: el traductor, el periodista, el pedagog, l’activista cívic, l’editor, el filòleg, l’universitari. I, és clar, no me n’oblido pas, l’amic. Aquest conjunt d’activitats constitueix «un calaix de sastre», per dir-ho amb mots del mateix Ricard Torrents. L’autodefinició li escau, és cert, però fonamentalment per la banda positiva de l’expressió, que no recull el diccionari normatiu, cosa que aprofito per recordar al Torrents membre de l’Institut d’Estudis Catalans, per si pot fer-hi res de cara a esmenar-ho en la tercera edició del nostre repertori lexicogràfic oficial.

Però si som avui aquí és per honorar-lo, i no només per unes «bones maneres convencionals» –per dir-ho amb paraules seves–, sinó perquè li devem, per un acte d’estricta justícia. Amb ell reconeixem, igualment, el paper de tots aquells que han fet possible el projecte universitari de Vic, ara ja amb trenta anys de recorregut, deu dels quals com a Universitat. I, encara, d’alguna manera també és un reconeixement a la generació de Torrents, aquella que ha estat adjectivada de «sense papers» i que ha hagut d’assumir una alta responsabilitat cívica per contribuir a refer el país delmat per la guerra i el franquisme.

Ricard Torrents, ha manifestat, i demostrat, que «la cosa política, la *res publica*» forma part del seu «ésser civil». Ha insistit sovint que la «no-militància» no era pas indiferència i que, de fet, militava en «la societat civil». S'ha compromès èticament i civilment amb un país que, com li recordava Josep M. Bricall en el pròleg a *Les raons de la Universitat*, no és un «Estat»: «el pensament sobre les institucions col·lectives és el resultat de la pràctica i aquesta pràctica difícilment pot efectuar-se si hi ha manca d'Estat». No obstant això, Ricard Torrents ha actuat *com si* la sobirania nacional catalana existís. Subratllo el *com si* perquè és la seva pròpia formulació. Aquesta actitud, a la qual acaba de dedicar un bell article l'amic Francesc Codina, que he esmentat més amunt, és una de les claus per entendre l'obra del professor Torrents.

Se li podran discutir moltes coses, però ningú no li pot negar que ha liderat un projecte singular, de fet, únic, en el panorama universitari català contemporani. Un projecte sorgit no pas de cap institució secular ni de la burocràcia del poder, sinó de la societat civil, amb la implicació municipal, això sí. Només per aquesta obra, la primordial de les seves creacions, sempre he pensat que l'amic Ricard és un veritable *homenot*, en el sentit més positiu del terme, aquell que va divulgar Josep Pla. Justament de Pla són unes paraules que, quan les vaig llegir ja fa un temps, em va venir al pensament que eren d'aplicació justa i perfecta a Ricard Torrents: «no es pot fer res que tingui un mínim de continuació, si no es disposa d'una obsessió, si no es disposa d'una impressionant dedicació i, si voleu, d'un punt de follia» (Josep Pla, «Història de la revista *Juventut*», dins *Prosperitat i rauxa de Catalunya*, [Obra completa, vol. 32]. Barcelona: Destino, 1977, ps. 263-264). No em negareu que li escauen. També el «punt de follia», no pas de l'alienant, sinó d'aquella, agosarada i sàvia, de què ens parla el gran humanista i filòleg Erasme de Rotterdam en el seu *Elogi de la follia*.

Avui, amic Ricard, que la Universitat de Vic t'honora amb júbil pel teu aniversari i et reconeix pels teus mèrits, voldria desitjar-te que contiïs sent per molts anys com el significat del teu nom germànic (*Ricbard*) «un home fort», al servei, per dir-ho recollint el lema de la nostra institució, de la ciència i de la pàtria.